

YLNM-Lithium - Communique #1
On the Frontline of Lithium Mining

Yes to Life No to Mining - Litijum radna grupa - saopštenje #1
Na prvoj liniji rudarenja litijuma

Datum: 22 Septembar 2021

PREDSTAVLJANJE: Ko smo

Yes to Life No to Mining - Litijum radna grupa je međunarodna grupa osoba iz celog sveta koji se direktno suočavaju sa štetama zbog iskopavanja litijuma ili su deo organizacija koje rade zajedno sa ovim direktno pogođenim zajednicama.

Mi smo dobrovoljna mreža uspostavljena za razmenu iskustava, perspektiva, znanja, resursa, delovanja i solidarnosti. Iz različitih sredina i etničkih grupa, opredeljeni smo za inkluzivan rad i poštovanje prava svih - bez obzira na pol, rod, rasu, etničku pripadnost, klasu ili veru. Delimo obavezu da se zalažemo za poštovanje i dobrobit svih zajednica i ekosistema, naroda i drugih prirodnih bića (ostalih neljudi) koji se suočavaju sa rudnicima litijuma. Zamišljamo transformaciju ka budućnosti koja će dati prioritet pravima zajednica i Prirode.

Naša svedočenja dolaze sa lica mesta: iz živih prirodnih i kulturnih područja Zemlje izloženih na prvoj liniji tekućem rudarenju i/ili istraživanju litijuma. Ovo je naše prvo saopštenje i nadamo se da će, kada budu slušali naše borbe i našu posvećenost pravednijoj i održivoj budućnosti, naši glasovi dopreti do donosioca odluka i politika, vlada, industrije i svih onih kojima je stalo do planete i svog života na njoj.

1. UVOD: o “energetskoj tranziciji”

Ljudi su oduvek imali potrebe za materijalima.

Potreban nam je istinski transformativni pristup kako bismo zadovoljili ove potrebe, a da ne uništimo izvore života koji nas održavaju, našu vodu, vazduh, tlo i biološku raznovrsnost, niti da narušimo naš društveni kapacitet za pravedan i saosećajan svet.

Ljudi su oduvek bili u uzajamnom dejstvu sa svojim prirodnim okruženjem. Način na koji se ove interakcije odvijaju može biti veoma različit, kreće se od sporog i manje intruzivnog do brze i široke ekstrakcije. Savremeno rudarstvo je generalno vrlo destruktivno i ne prepoznaje potrebu za ravnotežom, uzajamnošću i brigom o tome kako mi kao ljudi uzimamo prirodne resurse iz okruženja.

Ekstraktivizam je ekonomski i razvojni model koji se hrani neodrživim iskorištavanjem Prirode - od metala, minerala i fosilnih goriva do zemlje, vode i ljudi. Ovaj model omogućava ideološka pretpostavka da su Zemlja, slabiji među nama, i životi drugih stvorenja pored ljudi,

‘resursi’ koje treba iskoristiti u korist moćnijih, bez ograničenja ili posledica.¹

Ovo je model zasnovan na nedostatku pristanka, i zasnovan je na nejednakoj podeli rada i privilegija između centra i periferije, razvijenih i manje razvijenih regija sveta, posebno između globalnog severa i juga, kao i unutar ovih regiona. Odnosi uzajamnosti i zajedništva ključni su za zdravlje Zemlje i zajednica koje je nastanjuju.

U pokušaju da obuzdaju klimatske promene, svi narodi će osećati posledice, ali ih moraju snositi ravnopravno. Verujemo da je nepravedno da jedna grupa ljudi koja ne želi da promeni svoj način života nametne teškoće agresivne ekstrakcije drugoj kako bi održala svoj način života koji zahteva mnogo resursa.

Predlozi za postizanje smanjenja emisije CO₂ i ublažavanje klimatskih promena razvijeni su širom sveta, pri čemu su neke politike i strategije predstavljene u izuzetno kratkom roku i sa ograničenim procesima konsultacija ili javnih rasprava. To se odnosi i na “energetsku zelenu tranziciju”.

Promovisana kao ‘lek’ za klimatsku krizu i rešenje za izlazak iz zavisnosti od fosilnih goriva, ova tzv. „zelena tranzicija” zapravo je dizajnirana tako da poveća potražnju tzv. „strateških” ili „kritičnih” metala i minerala i dovešće do ekspanzije rudarstva širom sveta do sada neviđenih razmera. Rudarstvo i prerada metala i minerala su među ključnim pokretačima klimatskih promena zbog njihovih velikih emisija gasova staklene bašte (GHG), pored drugih velikih uticaja koje imaju na prirodu, ekološku toksičnost i toksičnost po ljude². Ono što je važno, ovi uticaji se brzo povećavaju. Međunarodna komisija za resurse izveštava da su se uticaji PM čestica na klimatske promene i ljudsko zdravlje udvostručili u periodu 2000-2015, što odgovara udvostručenju proizvodnje metala.³ Upotreba metala u proizvodnji i potrošnji ovih proizvoda uveliko doprinosi uticajima. Proizvodnja „zelene energije” zahteva materijalno zahtevnije infrastrukture, pa će biti potrebno još više metala i minerala. Zato je teško uvideti kako bi povećanje rudarskih aktivnosti trebalo da ublaži klimatske promene.

Klimatske promene i gubitak biodiverziteta su međusobno povezani, a predviđeni uticaj na gubitak biodiverziteta usled rudarstva kako bi se zadovoljila globalna potražnja za ovim mineralima i metalima verovatno bi nadmašila “korisne” aspekte koje bi prelazak sa

¹ Ova definicija je zasnovana na definiciji koju pruža Gaja fondacija: <https://www.giafoundation.org/areas-of-work/beyond-extractivism/>

² “U 2011, metali su odgovorni za 18 posto klimatskih promena vezanih za resurse i 39 posto uticaja PM na zdravlje.” IRP (2019). Global Resources Outlook 2019. UN Environment Programme, p. 76-79. <https://www.resourcepanel.org/reports/global-resources-outlook>

“Pogled na globalne resurse Međunarodnog panela za resurse (Oberle et al, 2019) pronalazi da je vađenje resursa i njihova obrada (uključujući biomasu, fosilna goriva, metale i nemetalne minerale) izazvao preko 50 posto svetskih emisija gasova zelene bašte i širok dijapazon drugih uticaja kao što su otrovne emisije, upotreba zemlje i vode i uticaji na biodiverzitet. Povrh toga, 10 posto emisija gasova zelene bašte dolazi od metala i 10 posto od nemetalnih minerala, po pronalascima tog izveštaja. IRP (2020). Resource Efficiency and Climate Change: Material Efficiency Strategies for a Low-Carbon Future. United Nations Environment Programme, p. 18. <https://www.unep.org/resources/report/resource-efficiency-and-climate-change-material-efficiency-strategies-low-carbon>

³ IRP (2019). Global Resources Outlook 2019. UN Environment Programme, p. 76.

fosilnih goriva na ove materijale doneo. Štaviše, prostorni uticaji potrebnog rudarstva mogli bi imati katastrofalne posledice na globalne izdane i zalihe podzemnih voda, dakle i na bezbednost vode i hrane, i izazvale bi značajne sukobe.

Nove tehnologije, poput baterija za pokretanje električnih vozila, povećavaju potražnju za rudarskim proizvodima kao što su litijum, kobalt, nikal, mangan, retki zemni elementi i grafit, kao i gvožđe i bakar, između ostalih. Mnogi metali i minerali povezani sa električnim vozilima i „zelenom energijom” često potiču iz prljavog rudarstva, sa negativnim društvenim i ekološkim posledicama. Platforma za praćenje „tranzicionih minerala” Resurs centra za biznis i ljudska prava (Business and Human Rights Resource Centre) za period 2010-2020 beleži ukupno 276 optužbi za kršenje ljudskih prava protiv kompanija koje su vadile ove minerale. Iako skoro polovina kompanija ima javno dostupnu politiku o ljudskim pravima, većina se tereti za kršenje ljudskih prava, što ističe ozbiljnu protivrečnost između onoga što kompanije govore i onoga što zaista rade.⁴

Ono što je važno, podsticaj za takozvane „strateške minerale” promovise pojam i praksu „žrtvenih zona” gde se zajednice i okruženje određuju za jednokratnu upotrebu i zatim “bacanje” radi obezbeđivanja višeg dobra.⁵

Ko određuje ovo „dobro” i koga treba žrtvovati za to, a posebno, ko ima glavnu reč u njegovom vrednovanju i obimu, pitanja su za koja verujemo da bi ih svi hitno trebali postaviti.

2. PROBLEM: Iskopavanje litijuma ponavlja stare obrasce ponašanja

Naše zajednica i prirodne sredine su izložene ili ugrožene mnogim društvenim i ekološkim posledicama zbog operacija vađenja litijuma, od istraživanja do eksploatacije i obrade rude.

Kao što je slučaj sa većinom modernih ekstraktivističkih operacija, mi utvrđujemo da iskopavanje i prerada litijuma izazivaju trajnu i nepovratnu štetu na prirodne vodene sisteme. Dramatične posledice po okruženje su posebno očigledne pri rudarenju slatina/vode u slaništima (salares) i vlažnim područjima Visokih Anda u Čileu i Argentini, i uskoro i Boliviji. Mnogi projekti koji pogađaju ili ugrožavaju naše zajednice razvijaju se u neposrednoj blizini važnih izvora prirodne vode i centara biodiverziteta.

Voda je neophodna za sav život i ona je osnovno ljudsko pravo. Ipak pristup vodi je ugrožen neoliberalnim državnim politikama, regulativama, korupcijom, globalnim zagrevanjem i ekološkim promenama. Polovina svetskog stanovništva će do 2025. živeti u područjima sa nedostatkom vode, nivoi podzemnih voda globalno opadaju, a predviđa se da

⁴ https://media.business-humanrights.org/media/documents/2021_Transition_Minerals_Tracker_Monday_w_numbers_updated.pdf

⁵ Fondation Danielle Mitterrand (2017) No More Sacrifice Zones! For Alternatives to Our Predatory Natural Resources Model. <https://www.france-libertes.org/wp-content/uploads/2017/06/no-more-sacrifice-zones.pdf>

će iscrpljenje i zagađenje podzemnih voda biti ubedljivo najveći problem vezan sa vodosnabdevanjem u narednih 30 godina.⁶

Nestašica vode može da izazove sukobe i ograniči proizvodnju hrane, stoga smo uvereni da je voda resurs koji mora biti cenjen i sačuvan na svaki mogući način.

Analizirajući postojeće rudnike litijuma i njihovu infrastrukturu, vidimo da oni ne samo da utiču na vodotoke i kvalitet vode, već izazivaju i fragmentaciju pejzaža i direktno utiču i smanjuju mogućnosti drugim, održivijim i trajnijim oblicima obezbeđivanja životnih sredstava i upotreba prirode u njihovoj blizini, kao što su poljoprivreda i turizam. Prostorni uticaji rudarstva van lokacije same ekstrakcije retko se izračunavaju. Na primer, strukture zajednice i odnosi u andskim salarima predstavljaju najveću žrtvu rudarstva litijuma, uporedo sa ozbiljnim gubitkom biodiverziteta: jedinstvene ptice, insekti, oprašivači i mikroskopski divlji svet na dnu lanca ishrane direktno su ugroženi, često u već veoma osetljivim ekološkim područjima.

Obnavljanje ekosistema čije zdravlje zavisi od drugih vrsta i koji autohtonim i ruralnim zajednicama obezbeđuju sredstva za život, su istinske ruke života koje rade protiv klimatskih promena. Paradoksalno, ove ruke života su ugrožene zbog sve veće eksploatacije litijuma i metala poput bakra, nikla, retkih zemnih metala, kobalta, srebra i zlata.

Mi u zajednicama koji se protive projektima rudarenja litijuma, licemerno smo optuženi da sprečavamo ublažavanje efekata klimatskih promena, a zapravo naši životi i naše upravljanje životnom sredinom već svedoče o našoj posvećenosti održivijem životu. Mi svetu pružamo održive, radne primere i modele za održive prakse. Umesto da vrednuju naše okruženje i održivi način života, naše zajednice i prirodna okruženja smatraju se prihvatljivim za žrtvovanje.

Projekti kopanja i prerade litijuma se nasilno provlače i nameću nama i drugim zajednicama bez transparentnosti i demokratskog odlučivanja. Ovo često dovodi do društvenih podela i sukoba unutar zajednica. U trenutku kada ovo pišemo, jula 2021. godine, ključni litijumski projekti u Čileu, Argentini, Boliviji, Španiji, Portugaliji, Nevadi, Srbiji⁷ uspostavljeni su i/ili se razvijaju bez Slobodne, prethodne i informisane saglasnosti (Free, Prior and Informed Consent, FPIC) starosedelačkog stanovništva i/ili odgovarajućih demokratskih konsultacija sa lokalnim zajednicama. U nekim slučajevima umesto da poštuju

⁶ Famiglietti, J. (2019) A Map of the Future of Water. Pew Trust. <https://www.pewtrusts.org/en/trend/archive/spring-2019/a-map-of-the-future-of-water>

International Water Management Institute. Revealing the Face of Water Scarcity. https://www.iwmi.cgiar.org/About_IWMI/Strategic_Documents/Annual_Reports/1998/WSacarcity.pdf

⁷ Ovo dokumentujemo u Čileu (Salar Atakame, region Antofagasta; Salar de Marikunga, region Atakama; Salar de Koipasa), Nevadi (Taker Pas, Riolit Ridž), Srbiji (Jadar), Portugalu (Mina do Baroso), Španiji (projekti u Kaseresu i Kanaveralu, region Estremadura). Za više detalja o ovim primerima, pogledajte sekciju 4 ovog dokumenta.

Konvenciju ILO169,⁸ litijumske kompanije odlučile su da koriste novac kako bi utišale ključne aktere i protivljenje, nastavljajući uništavanje životne sredine i klimatski aparthejd.

Rudarske kompanije agresivno zauzimaju politički prostor, često uz saučesništvo izabраниh zvaničnika i podržane su od međunarodnih razvojnih fondova za promociju njihove tzv. agende „zelenog rudarstva“. Oni to rade bez objavljivanja informacija od značaja, propuštajući da sprovedu ozbiljne konsultacije, a njihova obećanja su bila i/ili se pokazuju prazna.

Dokazi da rudarska industrija radi suprotno od javnog interesa primećeni su tokom pandemije kovida-19, kada su rudarski projekti nastavili da napreduju punom parom, povećavajući zdravstvene rizike u često ugroženim, posebno starosedelačkim, zajednicama.⁹ U mnogim slučajevima rudarska industrija je sasvim sigurno iskoristila ograničena društvenog organizovanja i javnog kretanja koje su uvele vlasti da bi nastavile razvoj, pa čak i da bi ubrzale rudarske projekte bez odgovarajućeg nadzora javnosti i odgovarajućih procesa njihovog uključivanja. To je bilo moguće zato što je industrija promovisala i tvrdila da je rudarstvo „neophodna usluga“, bez ikakvih javnih rasprava i demokratskih diskusija o ovoj temi. Zaista, mnoge rudarske kompanije zauzele su nove prostore koje je stvorila pandemija pružajući lokalnu podršku, poput prevoza do kovid klinika, čime su se pozicionirale kao „spasioci“ lokalnih zajednica. Ovo ima za posledicu dalje smanjivanje političkog prostora potrebnog za suprotstavljanje rudarskim kompanijama koje krše ljudska prava i ne rade u skladu sa propisima. Ovo dalje umanjuje politički nadzor ove industrije jer se kompanije približavaju i okupiraju prostore i usluge koje bi trebalo da budu delokrug države i lokalnih nadležnih službi.

Rudarske kompanije ne smatramo spasiocima koji žele da nam donesu zdravlje ili održivi razvoj. Nasuprot tome, vidimo da, oslanjajući se na kombinovani korporativni i politički pritisak, ljudi i priroda bivaju žrtvovani rudarskoj industriji od strane naših vlada. Prepušteni smo tome da „pregovaramo“ o kompenzacijskim šemama sa nesavesnim rudarskim kompanijama, primorani da izgubimo sredstva za život, prisilno smo preseljeni i/ili ostavljeni da živimo izloženi dugoročnim direktnim efektima rudarstva i procesa prerade, kao što su zagađenje vode, zagađenje zemljišta, prašina u vazduhu i buka.

Dok rudarske kompanije guraju napred svoje planove i projekte, od nas se očekuje da prihvatimo sramotan nedostatak nezavisnih naučnih i tehničkih studija, koje bi nam, između ostalog, omogućile da razumemo hidrologiju naših lokalnih vodnih slivova. Zbog svega toga

⁸ Prim. prev. ILO169 je konvencija o urođeničkim i starosedelačkim narodima Međunarodne organizacije rada (International Labour Organisation), agencije Ujedinjenih nacija, donesena 1989. godine. Ona, između ostalih, ovim stanovništvima garantuje konsultaciju i učestvovanje u svim političkim odlukama koju mogu imati uticaja na njih, sa akcentom na Slobodnu, prethodnu i informisanu saglasnost zajednica : https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C169

⁹ Earthworks, Institute for Policy Studies - Global Economy Program, London Mining Network, MiningWatch Canada, Terra Justa, War on Want and Yes to Life No to Mining (2020) Voices from the Ground. How the Global Mining Industry is Profiting from the COVID-19 Pandemic. <https://miningwatch.ca/publications/2020/6/2/voices-ground-how-global-mining-industry-profiting-covid-19-pandemic>

nam nedostaje odgovarajuća procena uticaja rudnika. Na primer, ekstrakcija vode/slaništa tokom predloženog iskopavanja litijuma i njen potencijalni uticaj na pristup vodi, kao i uticaj od ubrizgavanja zagađene prerađene vode u lokalne vodene tokove i izdane. Napominjemo da princip predostrožnosti nije poštovan ni u jednom od tekućih projekata litijuma i ukazujemo na potpuni nedostatak odgovornosti kada su u pitanju kompanije koje nanose trajnu, nepopravljivu štetu ekosistemima.

Kao i uopšte svo rudarstvo, litijumski projekti takođe utiču na kulturno nasleđe i sveta mesta, nasleđe čitavog čovečanstva, kao i mogućnost pristupa i uživanja u njima za naše i buduće generacije. (Više o ovome u sekciji o Predmetima, npr. Kaseres, Jadar, Taker Pas)

Ovi destruktivni uticaji rudarstva i troškovi povezani sa društvenim i ekološkim uništavanjem koje rudarstvo neizbežno izaziva – troškovi koji se direktno prenose na nas i druge zajednice zbog gubitka naše zemlje, vode i sredstava za život – nisu vidljivi niti uzeti u obzir u sjajnim „zelenim“ pričama rudarske industrije. Niti su oni vidljivi u sjajnoj „čistoj“ energetske budućnosti oglasa za električne automobile, navodno bez emisija gasova zelene bašte, koji donose besprekorno visoko tehnološko urbano iskustvo svemirskog doba.

Trenutni pritisak da se poveća iskopavanje litijuma u potpunosti je podržan pričama o „zelenoj energetske“ tranziciji, koju transnacionalna rudarska industrija osmišljava i globalno plasira pod iluzijom da je sektor spreman da isporuči odgovorno „zeleno rudarstvo“.¹⁰ U stvarnosti, industrija se nije promenila; još uvek nije regulisana i odgovorna je za kršenja ljudskih prava i zagađenje životne sredine širom sveta. Nešto što bi se zvalo „zeleno rudarstvo“ ne postoji. To je oksimoron. Baš kao i industrija nafte i gasa, rudarstvo metala i minerala nekontrolisano se nastavlja i po ekonomskom principu beskrajnog rasta i profita. Isti taj neograničeni rast, beskrajna potrošnja i ekstraktivni način razmišljanja vođen profitom, upravo ovo su glavni razlozi zbog kojih se nalazimo u klimatskoj krizi. Rešenja koja su napravljena i smišljena istovetnom logikom čine nam se kao lažna rešenja. Ona samo premeštaju štetne posledice sa jednog mesta na drugo, umesto da se bave suštinom problema: prekomernom potrošnjom određenih klasa i regiona na račun drugih. Ovo osporavamo i predlažemo pravednu transformaciju (vidite u sekciji 3. Načela i zahtevi).

Vidimo da je dramatično širenje industrije litijum-jonskih baterija u velikoj meri podržano zahtevima automobilske industrije. Velika većina proizvedenih i planiranih električnih vozila su privatni automobili, a to je jedna od industrija koja je dramatično ubrzala potrošnju fosilnih goriva u 20. veku, sa pripadajućom infrastrukturom (industrija betona takođe zasnovana na upotrebi ogromnih količina fosilnih goriva) i neodrživim načinima

¹⁰ Izvori: Sources: War on Want (2021) A Material Transition: Exploring supply and demand solutions for renewable energy minerals. https://waronwant.org/sites/default/files/2021-03/A%20Material%20Transition_report_War%20on%20Want.pdf War on Want, London Mining Network (2019) A Just(ice) Transition is a Post-Extractive Transition. <https://londonminingnetwork.org/wp-content/uploads/2019/09/Post-Extractivist-Transition-report-2MB.pdf> Business & Human Rights Resource Centre. Transition Minerals Tracker https://trackers.business-humanrights.org/transition-minerals/?mc_cid=a1178ddabb&mc_eid=df175a046c YLNM EU (2021) Driving Destructive Mining: EU Civil Society denounces EU raw materials plans in European Green Deal. <https://www.gaiafoundation.org/organisations-academics-reject-extractive-eu-green-deal/>

života i urbanističkog planiranja. Neke od velikih kompanija u sektoru radile su protiv javnog interesa, javnog zdravlja i klime (dramatičan nedavni primer je Dizelgejtu u kome su učestvovali brojni evropski proizvođači automobila). U automobilskoj industriji mnoge kompanije sa lošim rezultatima sada predlažu da nas uvedu u održivu budućnost.

Projekcije govore da bi brzo povećanje broja privatnih električnih vozila imalo kao posledicu sporije smanjenje emisija ugljenika nego što bi se postiglo alternativnim brzim prelaskom na javni prevoz i prevoza na ljudsku snagu.¹¹ Kako bi se izbegli ekološko uništavanje i negativne posledice po zajednice na prvoj liniji, te povezano povećanje emisija gasova koji izazivaju efekat staklene bašte zbog iskopavanja i proizvodnje sirovina, potreban nam je oštar zaokret ka korišćenju javnog prevoza i kretanja ljudskom snagom.

Sveobuhvatna energetska pravda mora rešiti ovaj temeljni problem pokušaja borbe protiv klimatske krize zamenom starih tehnologija koje štete životnoj sredini novim tehnologijama koje takođe povređuju Prirodu, nanose štetu zajednicama i ekosistemima. S tim u vezi, smatramo da na nije potrebna „tranzicija“, kako god se ona zvala, već stvarna transformacija za dobrobit čovečanstva i Prirode. Verujemo da svi budući izvori energije moraju biti u saglasnosti sa blagostanjem Prirode, te da treba da budu izrađeni i informisani od strane različitih zajednica. U suprotnom oni neće biti osmišljeni tako da se zalažu za našu dobrobit. Umesto toga, oni će biti isključivo u interesu nekolicine, prvenstveno radi ostvarivanja profita.

¹¹ Alarfaj, Abdullah F., W. Michael Griffin, and Constantine Samaras. "Decarbonizing US passenger vehicle transport under electrification and automation uncertainty has a travel budget." *Environmental Research Letters* 15, no. 9 (2020): 0940c2. Milovanoff, Alexandre, I. Daniel Posen, and Heather L. MacLean. "Electrification of light-duty vehicle fleet alone will not meet mitigation targets." *Nature Climate Change* 10, no. 12 (2020): 1102-1107.

3. NAČELA I ZAHTEVI: Ka pravednoj transformaciji

Na osnovu neposrednog iskustva i svedočenja lokalnih zajednica i uticaja koje vidimo u našem prirodnom okruženju, u vodi, na biljnom i životinjskom svetu, verujemo da rudarenje litijuma nije i ne može biti etiketirano kao „održivo“, niti može biti promovisano i ostvareno kao primarna strategija u pristupu rešavanja klimatske krize (videti Načela ispod).

Održivi razvoj nije „održiv“ ako negativno utiče na zdravlje i blagostanje čoveka i nečovekolike Prirode, generacija koje žive danas i onih koje slede.

Šta god industrija tvrdila, litijum i sa njim povezane tehnologije (npr. litijum-jonske baterije) nisu ni 100% „čiste“ ni „zelene“. Takođe nisu i neće biti „bez emisija“ (gasova staklene bašte) u neko dogledno vreme. Ne odobravamo lažno zelene inicijative (greenwashing) rudarske industrije i odbacujemo pojam i promociju „zelenih“, „klimatski pametnih“ (climate smart) ili neutemeljenih tvrdnji „odgovornog“ rudarstva koje prvenstveno služe da sakriju stvarnost ekstraktivizma, prošire i opravdaju konzumerističku agendu bogatih delova sveta.

Stoga, verujemo da litijum ne bi trebalo neselektivno/nekritički promovisati kao „zeleni“ mineral za tzv. „zelenu tranziciju“. Sasvim suprotno, kako to i pokazujemo, uticaji rudarenja i proizvodnje litijuma su u suprotnosti sa Ciljevima Održivog Razvoja (UN Sustainable Development Goals), fundamentalnim tvrdnjama Klimatske Pravde (Climate Justice), Ljudskim pravima i Pravima Prirode.

Priznajemo jedinstvene ekosisteme salara čiji životinjski i ljudski stanovnici nose najveći teret rudarenja litijuma u Čileu, Argentini, a uskoro i u Boliviji. Ekološka i društvena cena preterane eksploatacije litijuma u slaništima i vlažnim područjima Anda nastavlja stopama kolonijalnog ekstraktivizma na teritorijama starosedelačkih naroda Anda. Dok su životi ljudi i nečovekolike Prirode u andskim salarima izloženi istovremeno i globalnom zagrevanju i ekstraktivizmu, krajnji korisnici puni privilegija su negde drugde. Zemlje Evropske unije uvoze 78% svog litijuma iz Čilea.

Umesto aktivne podrške ekspanzionalnom rastu proizvodnje i upotrebe litijuma, zahtevamo da naše vlade vode politiku koje traže izvore litijuma bez rudarenja (kao što je recikliranje). Zahtevamo politiku sprovođenja cirkularne ekonomije koje će omogućiti niži nivo rudarenja. Kao alternativu potčinjavanju industrijskom tzv. „zelenom rudarstvu“, a u cilju rešavanja problema klimatske krize, moramo tražiti razvijanje cirkularne ekonomije koja će podržati razvoj inkluzivnog i pravičnog društva i koja će biti zasnovana na potpuno drugačijem načinu razmišljanja: ograničenjem potrebe za kopanjem.

Nemojte nam na silu nametati „rešenja za razvoj“. Pustite nas da slobodno donosimo odluke o našim životima i pustite da naša deca i deca njihove dece budu slobodna da na miru izaberu kako će da vode svoje živote. Mi koji živimo u blizini litijumskih projekata imamo jednaka ljudska prava kao i svi ostali i naša sredstva za život imaju jednaku vrednost i dostojanstvo kao bilo čija druga.

Umesto promovisanja tržišnih rešenja za civilizacijsku krizu, zemlje i korporacije koje su odgovorne za krizu moraju odmah priznati svoj klimatski dug i obešteti eksploatazione i najranjivije zemlje i zajednice za štetu koju su nanele.

Postoji mnoštvo različitih načina života, zajednica, ekosistema i biodiverziteta na ovoj planeti; istinska i pravedna transformacija će pažljivo slušati i biti u skladu sa širokim spektrom jedinstvenih vrednosti i egzistencija koje oni oličavaju. Zajednice moraju sprovesti transformaciju na razne načine, osmišljene tako da podmiri svojstvene potrebe i stvarnost okruženja u kom one žive, kako bi se istinski ispoštovala i sačuvala ta raznolikost.

Ako predložena energetska „tranzicija“ traži od nas da ignorišemo prava, želje i volju lokalnih zajednica, kao i potrebe i prava nečovekolikih oblika života i Prirode, to je znak da naše vizije ne vode prave osobe. To je znak da je lokalnim zajednicama nametnuta tzv. „zelena“ agenda od strane preduzetničkih oportunističkih, još jedna u nizu od taktika zarad održavanje uobičajenog poslovanja.

Potreban nam je široki i informisani kolektivni pokret koji će poštovati širok spektar različitosti koje imamo na ovoj planeti, da bismo osigurali istinsku transformaciju u društveno i ekološki pravedniju budućnost. Model energetske „tranzicije“ koji krši prava lokalnih zajednica i Prirode, ne može da nas uvede u globalnu društvenu i ekološku transformaciju koja nam je potrebna da bismo se posvetili rešavanju problema klimatskih promena i dostizanja klimatske pravde.

Verujemo da glasovi lokalnih zajednica moraju biti centar bilo kakvog premišljanja upotrebe i proizvodnje energije, prvo i pre svega počevši od poštovanja odbijanja lokalnih zajednica da daju pristanak za rudnike litijuma.

Nadamo se da će naši glasovi, primeri i izazovi sa kojima se suočavamo, doprineti obimnijem i smislenijem dijalogu o našoj zajedničkoj budućnosti i blagostanju svih vrsta na našoj planeti.

Načela za pravednu transformaciju:

- 1.** Smanjiti potražnju za materijalima i energijom. Moramo sprovesti politike i prakse koje značajno smanjuju potrošnju i neobuzdan ekonomski rast i umesto toga zagovaraju i podržavaju javni prevoz, razvijaju i pružaju alternative korišćenju individualnih oblika transporta, kao i skretati pažnju na popravku, ponovnu upotrebu i reciklažu baterija i drugih proizvoda.
- 2.** Podsticati nepristrasne procene planiranih rudarskih aktivnosti za lokalne zajednice na prvoj liniji uticaja projekta. Zajednice moraju imati mogućnost da u potpunosti razumeju posledice predloženih rudarskih projekata: moraju biti u stanju da procene kakve promene se moraju zahtevati na rudniku da bi se obezbedile potrebe/interesi zajednice, da bi mogle ili da se slože sa implementacijom projekta/rudnika ili da se odluče da ne postoji prihvatljiv projekat rudnika.
- 3.** Priznati pravo lokalnim zajednicama da kažu „Ne“ (Right to Say No). Zajednice na prvoj liniji nose posledice rudnika u budućnost zarad globalne zajednice. Nakon

potpunog informisanja na osnovu nepristrasnih procena, trebalo bi im pravno omogućiti da odbiju da se planirani rudnik otvori u njihovoj zajednici.

4. Pristupiti rešavanju problema klimatskih promena sa stanovišta holističke i ekološke pravde u smeru pravedne transformacije. Rudarstvo je suštinski destruktivna industrija koja onemogućava Prirodu da reguliše klimu, doprinosi gubitku dragocenog biodiverziteta i nesrazmerno pogađa pojedine zajednice. Sve napred navedeno se mora priznati i smisleno pristupiti klimatskoj politici i praksi.

5. Okončati korporativnu „nekažnjivost“. Promovisati pravno obavezujuće ugovore i sporazume kroz koje kompanije moraju da poštuju ljudska prava, snažno osigurati obavezne konsultacije i mehanizme saglasnosti koji, ukoliko se u potpunosti ne ispune, podležu pravnim sankcijama i fiskalnim kaznama, kao i primeniti značajna regulatorna ograničenja za zaštitu životne sredine i socijalnu zaštitu prema najvišim standardima.

4. SLUČAJEVI: detalji iz zajednica

ČILE

Salar de Atakama, region Antofagasta

Projekte litijuma u ovim salarima vodi kompanija SQM (Čile, Kina) i Albemarle (Albemarle) (SAD), eksploatišući uglavnom (mada ne samo) slaništa, dok su do sada najveće količine vode koriste za eksploataciju bakra Minera Zaldivar (Antofagasta Minerals, Barik) i Minera Eskondida (BHP, Rio Tinto). SQM i Eskondida su zvanično optuženi za ekološku štetu i preteranu ekstrakciju vode u nekoliko salara kao što je slučaj u Atakami, Punta Negri i Ljamari. Ekstrakcija ogromne količine sveže vode i slaništa (približno 180 miliona litara dnevno) u blizini zaštićenih vlažnih područja kao i ljudskih naselja sačinjenih od kako starosedelačkih stanovnika Atakame, tako i drugih zajednice, koje zavise od poljoprivredne proizvodnje malih razmera i turizma. Po pitanju ekstrakcije litijuma, ni pravilna procena uticaja na životnu sredinu niti starosedelačke/javne konsultacije nikad nisu zaista sprovedene. Uprkos nedostatku nezavisnog i odgovarajućeg znanja o hidrologiji i prisustva sve više dokaza o ekološkoj transformaciji salara u Atakami, princip predostrožnosti nije bio ispoštovan. Takođe je važno napomenuti da je litijumski gigant SQM bio povezan sa Pinočeovom diktaturom od njegove privatizacije, i za vreme demokratije bio je umešan u korupciju, prevare i ilegalno finansiranje nekoliko političkih kampanja uključujući i one bivšeg predsednika i trenutnog Visokog komesara za ljudska prava u UN – Mišela Bašelea, i trenutnog predsednika, Sebastijana Pinjere koji je nedavno osuđen na Međunarodnom sudu za zločine protiv čovečnosti počinjene tokom pobune naroda koja je počela u oktobru 2019. Sporni ugovor CORFO-SQM potpisan je 2018. pre nego što je Bašele napustio poziciju predsednika, što je omogućilo kompaniji SQM da produži svoj ugovor u salarima u Atakami.

Ista kompanija trenutno vodi agresivnu lažno zelenu kampanju u koju je umešana lokalna katolička crkva, nedavno osnovane fondacije i lokalni mediji. Sa druge strane, kompanija Albemarl sa sedištem u SAD-u, suočava se sa štrajkom u kom ih radnički sindikati osuđuju zbog proganjanja i tvrde da ova multinacionalna kompanija nedovoljno informiše radnike o uticajima ekstrakcije sveže vode i slaništa na životnu sredinu tokom trenutnog proširenja procesa proizvodnje.

Salar de Marikunga, region Atakama

Salar Marikunga pretrpeo je štetu zbog rudnika zlata u vlasništvu kanadske kompanije Kinross (Kinross), koja je odgovorna za isušivanje oko 70 hektara u biološkom koridoru, delu Ramsarskog područja Kompleks jezera Laguna del Negro Fransisko i Laguna Santa Rosa. Vlada je, međutim, u sred pandemije, odobrila projekte litijuma bez adekvatne Studije procene uticaja na životnu sredinu ni Slobodnog, prethodnog i informisanog pristanka (FPIC) starosedelačkih Kola zajednica koje su ugrožene ovim aktivnostima. Razlog tome je činjenica da kompanije ne priznaju društvene posledice ekstrakcije slaništa u ovim salarima, kao što to rade sa atakamenjo narodom u salarima Atakame. Ovo je vlastima prihvatljivo. Projekti koji su najdalje stigli u implementaciji trenutno su: Minera Salar Blanco S.A. u vlasništvu Australian litijum pauer internašnl limited (Australian Lithium Power International Limited) (51%), čileanski Minera Salar Blanho (Minera Salar Blanco S.p.A.) (31%) i kanadski Bering litijum korporejšn (Bearing Lithium Corp.) (18%); i Sales de Marikunga (Sales de Maricunga), koju kontroliše Grupo Eraziruz (Grupo Errázuriz) (55%) i tajvanski Simbalik Grup (Simbalik Group) (45%).

Salar de Koipasa

Smešten u Tarapaka regiji, preko koje prelazi bolivijska granica, salar Koipasa tema je diskusija od kada su istražni radovi kanadske kompanije Litijum Čile (Lithium Chile) odbačeni od strane lokalnih Ajmara zajednica zbog moguće štete po vlažna područja koja održavaju kako divlji svet tako i stočarstvo (alpake). Ovaj konflikt otišao je tako daleko da je kompanija preduzela pravne akcije protiv lokalne starosedelačke zajednice Ankovinto. Slobodni, prethodni i informisani pristanak (FPIC) nije primenjen a lokalne vlasti osudile su nedostatak podrške od čileanske vlade i izrazile zabrinutost zbog dubokih podela u zajednici koje su nastale kao rezultat dogovora sa Lithium Chile. Ostali postojeći i mogući konflikti oko eksploatacije salara na Južnoj kupi (najjužnija područja Južne Amerike) su u argentinskim provincijama Katamarca, Salta i Huhui, i u bolivijskom departmanu Potosi.

NEVADA, SAD

Taker Pas (Thacker Pass)

Očekuje se da će planirani rudnik litijuma Taker Pas (Thacker Pass) u severnoj Nevadi, SAD, kompanije Litijum Nevada/Litijum Amerika (Lithium Nevada/Lithium America), uništiti kritična staništa, negativno uticati na mogućnosti obližnjih poljoprivrednih zajednica da se izdržavaju i uništiti veoma značajno kulturno nasleđe plemenskih zajednica Fort MekDermi. Projekat je odobren bez pravilne konsultacije i saglasnosti naroda Fort MekDermi Pajute i Šošoni plemena kao i mnogih drugih plemena koja su povezana sa Taker Pasom. Projekat je

odobren uprkos jasnom i snažnom protivljenju od strane lokalnih, ruralnih i farmerskih zajednica iz Orovade i Kings River doline. Očekuje se da će zagađenje podzemnih voda potrajati duže od 300 godina ili neograničeno dugo ukoliko se ne bude aktivno tretiralo.

Riolit ridž (Rhyolite ridge)

Predloženi rudnik litijuma-borona Riolit ridž u okrugu Esmeralda u Nevadi, projekat kompanije Jonir (loneer) bi verovatno izazvao izumiranje endemske vrste. Jedino poznato stanište Timove heljda (*Eriogonum tiehmii*) na svetu se nalazi na ovom prostoru i bilo bi pogođeno rudnikom. Bez obzira što rudarsko preduzeće i regulatorni organi znaju ovo, oni su uporni u pokušaju da rudare na ovom mestu, koristeći taktike da zaobiđu odgovornost prema ovoj biljnoj vrsti i prema biodiverzitetu države (konačno i sveta). Oni su i aktivno radili na tome da spreče javnost da zna o postojanju endemske heljde, informacija koje je dospela u javnost zbog jednog uzbunjivača iz agencije i kroz pravni zahtev po pravu o slobodi pristupa informacijama.

SRBIJA

Projekat Jadar - u fazi procene uticaja i izvodljivosti

2004. godine Rio Tinto je otkrio ležište litijuma i borata u plodnoj dolini Jadra u zapadnoj Srbiji. Od tada se nije o tome puno čulo i kompanije je tiho nastavila istraživanja. Krajem 2019. su napravljene prve probne bušotine zarad istraživanja lokacije jalovišta u Rađevini, susednom regionu južno od Jadra, što je izazvalo zabrinutost lokalne zajednice. U isto vreme, u decembru 2019 održana je javna rasprava o usvajanju prostornog plana zarad eksploatacije minerala jadarita. Lokalne zajednice nisu bile pravilno informisane o raspravi, i plan je usvojen u februaru 2020. Prostorni plan je nelegitiman na više načina: većina lokalne zajednice nije bila informisana o njemu, projekat tada nije bio dovršen (i još uvek nije do danas) i rudne rezerve tada nisu bile overene. Pozivajući se na takav nelegitiman plan, kompanija nastavlja istraživanja, zajedno sa državnim organima preimenuje poljoprivredno zemljište u građevinsko bez pristanka vlasnika parcela (koji su oštećeni zbog ovoga) i počinje da otkupljuje parcele govoreći da ako ne pristanu na prodaju, imanja će im na kraju biti oduzeta eksproprijacijom iako javni interes za ovaj projekat nije proglašen.

Kao što vidimo, osnovna prava ljudi da budu informisani i da donose odluke o svojoj budućnosti nisu bila ispoštovana. Životi ljudi, Prava Prirode i kulturna zaostavština su bili potpuno prenebregnuti i zapostavljeni zarad profita.

Lokalna inicijativa koja se protivi projektu zahteva povlačenje nelegitimnog Prostornog plana i permanentni moratorijum na rudnike litijuma.

U ovom trenutku tri različite kompanije tragaju za litijumom širom države, u okviru šire eksplozije rudarskih istraživanja.

Mi ne želimo da Priroda i kulturno nasleđe budu oštećeni i uništeni štetnim projektima kao što je Jadar. Svesni da „zeleno rudarstvo“ ne postoji i da potražnja za

litijumom uopšte nije opravdana u svetlu klimatskih promena, mi radimo na tome da zaustavimo ovaj projekat nadajući se da će ovo pomoći i ostalim regionima u Srbiji da se sačuvaju od štetnih posledica bespotrebnog ekstraktivizma. Sa znanjem da je jedina prava promena sistemska promena koja se zasniva na obrazovanju, naš zadatak nije samo da zaustavimo ovaj rudnik već da zagovaramo Prava Prirode, pravo zajednica da kažu Ne i da informišemo lokalne zajednice o stvarnosti ekstraktivizma.

U veku kada Hrana i Voda imaju stratešku vrednost mi čvrsto kažemo Ne Rudarenju, Da Životu.

PORTUGAL

„Mina do Baroso“ (Mina do Barroso) i rudarenje litijuma u Portugalu

Podstaknuta zavaravajućim tvrdnjama o rezervama litijuma u Portugalu, mogućim finansijskim i ekološkim dobicima, i uvećan obećanjem ekonomskog lanca koji se pravi na bazi litijuma, portugalska vlada je pristala i intenzivno reklamira rudarstvo, izazivajući pažnju rudarskih kompanija iz celog sveta. Obmanuti i dezinformisani političari koji traže brza politička, ekonomska i ekološka rešenja, u tandemu sa blagim sistemom za izdavanje dozvola, doveli su do bujice istraživačkih i eksploatacionih dozvola izdatim rudarskim kompanijama sa različitim stepenom iskustva i kapacitetom. Pored ovoga, planovi su u toku za međunarodni tender litijuma koji bi pokrio 8 regiona Portugala. Dva od njih su susedna i nalaze se oko „Mine do Baroso“ koji, zajedno sa drugih 8 dozvola izdatih u zadnjih nekoliko godina, jeste okružen ali isključen iz tendera.

Planirani rudnik „Mina do Baroso“ nalazi se u regionu Baroso u severnom Portugalu koji je Organizacija za hranu i poljoprivredu (FAO) proglasila Svetski važnim mestom poljoprivredne baštine (Globally Important Agricultural Heritage Site, GIAHS). Više rudnika litijuma sa otvorenim kopovima se planira u širokom, zelenom i vodom bogatom predelu, preteći da ugrozi održivi način života zajednica koje su ovde nastanjene preko osam vekova. Dozvole su izdate i menjane bez javnih konsultacija što je dovelo do širokih i veoma agresivnih istraživačkih radova, zajedno sa špekulacijama: „junior“ kompanija Savana Rizorsis (Savannah Resources) koja poseduje dozvolu za ovaj projekat, kotirana na londonskom Alternativnom investicionom tržištu (AIM), objavljuje bajne procene o potencijalu rudnika. Šokirani, ogorčeni i zabrinuti ovim planovima i nedostatkom nadzora vlade kao i odgovornog izdavanja dozvola i nadgledanja (monitoringa), zajednica je odlučno da zaustavi rudnik po svaku cenu. Procena o uticaju na životnu sredinu koji je kompanija proizvela povećala je našu zabrinutost i verujemo da ako bi projekat bio odobren, bili bismo izloženi apsolutnoj katastrofi. Povrh toga, ako bi Procena uticaja bila odobrena i planovi vlade budu sprovedeni, ceo GIAHS Baroso region je ugrožen, kao i šest drugih jednako velikih i ekološki osetljivih predela u severnom i centralnom delu zemlje.

ŠPANIJA

Projekti blizu grada Kaseres

Planina koja se graniči sa gradom Kaseres, La siera de la Mosca (La Sierra de la Mosca) jeste apalački geološki predeo, centar mediteranskog biodiverziteta. Planina čuva zdravlje našeg grada i naše zajednice od 95,000 ljudi, i stvara uslove za mnoge ekonomske aktivnosti koje poštuju naše prirodno okruženje. Naša zemlja je veoma suva, i ova Planina i njen kraški sistem učinili su mogućim da ljudi budu ovde nastanjeni još od naših predaka iz Neandertala.

Akteri na tržištu sirovina nalaze da je ova planina definitivno bogata litijumom i ostalim sirovinama, i zbog toga od oko 2017, čine sve što mogu da ignorišu našu kulturu, potrebe, i odnose sa okruženjem:

- Valdeflores projekat - faza: eksploatacione dozvole odbijene u aprilu 2021. Očekuje se sanacija istražnog predela. Kompanija: australijska Infiniti litijum korporacija (Infinity Lithium Corporation) i španska SACYR kompanija.
- Proširenje Valdeflores projekat - faza: istraživačke dozvole su odobrene. Zahtevi zajednice su podneti. Još uvek se očekuju odgovori. Kompanija: australijska Infiniti litijum korporacija drži 75% interesa u zajedničkom ulaganju sa Tehnologia Estremena del litio S.L. (Tecnología Extremeña Del Litio S.L.) (TEL).

Više kompanija su zainteresovane za područje Valdeflores, i očekuju da se Infiniti litijum povuče:

- Romolus projekat - faza: tražena dozvola za istraživanje. Kompanije: nemački AMG Litijum (AMG Lithium GmbH).
- proširenje Romolus projekta - faza: tražena dozvola za istraživanje. Kompanije: nemački AMG Litijum (AMG Lithium GmbH).
- San Hoze projekat - faza: tražena dozvola za istraživanje. Kompanija: španska Valoriza minería (Valoriza Minería S. L.) (filijale španske SACYR
- Estremadura S.D. projekat - faza: tražena dozvola za istraživanje. Kompanija: španska Kastilja majning (Castilla Mining S.L.).

Projekti u drugim zonama naše planine La siera de la Moske, na manje od 5km od grada Kaseres, sa mineralima koji su neophodni za dobijanje litijum karbonata:

- Traskilon projekat - faza: dozvole za istraživanje su procenjene. Zahtevi zajednice su predati. Odgovori se još uvek čekaju. Kompanija: španska Grabat Enerdži (Grabat Energy).

Od 2017. godine kada su počele administrativne procedure za projekte Valdeflores i proširenje tog projekat, kompanije je rekla da u tom području postoji najveći potencijal za ekstrakciju u Evropi, i treći najveći na svetu, kao što kažu za svaki novi projekat koji žele da promovišu. Nekoliko puta su objavili visoke cifre investicija, čak i moguću izgradnju rafinerije litijuma.

Projekat Valdeflores nije došao do faze eksploatacije zbog 4 godine dugog društvenog otpora, iako je vršen pritisak od strane lokalnih do evropskih političara i institucija govoreći da je neophodan. Ovaj projekat nije moguće realizovati i nelegalan je zbog blizine našem gradu (manje od 2km) i jedina opcija za regionalnu vlast je bila da poništi dozvole, što je izazvalo krah Infiniti litijum korporacije na australijskoj berzi (Australian Securities Exchange, ASX.) Još uvek se očekuje da nadoknade štetu izazvanu nezakonitim istraživačkim radnjama, sa sudskom presudom po tom pitanju. Kao odgovor, kompanija će tužiti regionalne vlasti. Za proširenje Valdeflores projekta, dobili su istraživačke dozvole sa puno ograničenja za 2020/21. Izgleda da ova zona nije toliko interesantna za litijum, jer je mogući otvoreni kop u Valdeflores zoni, ali mogu da traže karbonate i druge materijale.

Za nas, naša zemlja neće biti sigurna dok svi ovi slučajevi ne budu razrešeni, i naša Planina ne dobije zvaničnu zaštitu koja će je sačuvati od pretnji rudarenja za buduće generacije.

Kanjaveral (Cañaveral), provincija Kaseres

- Las Navas projekat u Kanjaveralu - faza: eksploatacione dozvole odobrene u 2020. Kompanija: Litijum Iberija (Lithium Iberia).

Da bismo videli kako se vodi evropska politika, pogledajmo izjavu Phi4Tech: "Phi4Tech, zajedno sa regionalnim Predsednikom Estremadure i Generalnim sekretarom industrije Španije, zvanično su objavili na konferenciji za štampu 24. marta 2021, prvi integrisani projekat baterija u Južnoj Evropi, koji će u istom regionu uključiti rudnik litijuma i rafineriju - Litijum Iberija (Lithium Iberia) - i projekat ekstrakcije nikla i kobalta - Aguasblancas (Aguasblancas) - fabriku katoda, i fabriku proizvodnje ćelija od 10 GWh. Cela investicija za ovakav projekat je milijarda evra, od čega su već obezbeđeni 600 miliona. Pored toga, ovaj integrisani projekat će ponuditi preko 1300 radnih mesta za region."¹²

Prateći EU politiku sirovina, regionalne vlasti Estremadure promovišu ekstraktivnu industriju tako se reklamiraju kao zemlja otvorena za eksploataciju i sa "prijateljskom administracijom".

POTPISNICI:

Ko-autori:

¹² <https://www.eba250.com/extremadura-hosts-southern-europes-first-battery-cell-factory-project/?cn-reloaded=1>

Atsa Koodakuh wyh Nuwu - People of Red Mountain (Peehee Mu'huh - Thacker Pass, NV)

John Hadder, Nevada, USA

Chelsey Hand, Nevada, USA

Yvonne Orengo, UK

Hannibal Rhoades, UK

Guadalupe Rodriguez, Spain

Mirko Nikolić, Sweden/Serbia

Maria do Carmo R. Mendes, Portugal

Catarina L. Alves Scarrott, Portugal/UK

Marija Alimpić, Zaštinitimo Jadar & Rađevinu, Serbia

Zoe Lujić, Earth Thrive, UK/Serbia

Ramón Morales Balcázar, Chile

Leslie Quintanilla, Center for Interdisciplinary Environmental Justice - #Decolonize4Climate, USA/Mexico

Jessica Ng, Center for Interdisciplinary Environmental Justice- #Decolonize4Climate, USA/Mexico

Organizacije potpisnici:

Plurinational Observatory of Andean Salt Flats- OPSAL (Chile, Argentina & Bolivia)

Center for Interdisciplinary Environmental Justice - CIEJ

Aid/Watch (Australia)

Mining, Energy & Justice Transition (Australia)

Associação Unidos em Defesa de Covas do Barroso

Zaštítimo Jadar & Rađevina (Serbia)

Earth Thrive (UK/Serbia)